

Borgholms kommun
Tillväxtavdelningen
Box 52
387 21 Borgholm
oversiktsplan@borgholm.se

Yttrande från Ölands Naturskyddsförening och Ölands Botaniska förening, ang. **Översiktsplan 2040 – Granskningsversion** (dvs den 2024 reviderade versionen)

Utifrån vår syn på samhällsplanering och dess problem att på ett hållbart sätt beakta naturvård och naturens behov för att kunna tillhandahålla dess ekosystemfunktioner diskuterar vi främst det aktuella fallet/exemplet Petgårde Gårdsby och planerna för Rällaskogen. I övrigt hänvisar vi till synpunkterna som 2022-10-09 lämnades på Samrådsversionen av ÖP 2024. Se dock nedan några poängteringar/upprepningar av viktiga synpunkter i yttrandet 2022-10-09.

Ang. "Mark- och vattenanvändningskartor - Utredningsområden Mellersta kommundelen", sid. 44 – 45

Sjömarkerna på Petgårde gård bedöms i ÖP 2040 vara strategiskt lämpliga för utredning om utveckling (U6, sid 45). Vi menar att det är en felaktig bedömning och att två av delområdena (kallade ”skiften” i projektplanen för Petgårde Gårdsby, ej nämnd i kommunens dokument) måste utgå ur planen av tre anledningar.

- 1) En exploatering riskerar att påtagligt skada riksintressen för naturvården och kulturmiljövården.
- 2) Betesmarkerna är viktiga delar i ekonomin för jordbruksföretag på östra sidan. Exploateringen står alltså i motsättning till kommunens strategiska målsättning att "värna jordbruksmarken mot ingrepp som försämrar möjligheterna att bedriva ett konkurrenskraftigt jordbruk".
- 3) Enskilda exploatörsintressen måste vägas lätt i jämförelse med de aktuella riksintressena och det strategiska behovet att säkerställa livskraftiga jordbruksenheter. Inom kommunen finns vidare annan mark som är bättre lämpad för boende av barnfamiljer och andra permanentboende. Det är för övrigt ologiskt att placera ny bebyggelse här i ett område som saknar affär, förskola och andra servicefunktioner och som dessutom har dåliga bussförbindelser.

Områden som är av riksintresse för naturvården ska enligt 3 kap. 6 § miljöbalken skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada naturmiljön. Med det menas åtgärder som kan ha en bestående negativ inverkan på det aktuella intresset. I det föreliggande fallet omfattar "östra" och "södra" skiftet naturtyper som utpekats som särskilt värdefulla i EUs habitatdirektiv (6280, 6210 och 6410). En exploatering med vägar och bebyggelse innebär att dessa naturtyper skadas påtagligt. Dels direkt genom anläggandet av bebyggelse och trädgårdstomter, dels indirekt, utanför anläggningarna, genom de dränerings- och dikningsarbeten som kommer att krävas för att kunna bebygga de aktuella markområdena. Vegetationstyperna med vätar, kalkfuktängar och alvarter med uppfrysningssänor siltjordar visar att grundvattnet är ytligt och rörligt och att marken vintertid är översvämmad eller vattenmättad.

Att den nya planen lägger byggnationen ovanför strandskyddets 300 meter förändrar inget i vår bedömning. Dessutom är all påverkan av området ner mot Östersjön, inkl. själva strandlinjen, negativ eftersom det fyller flera funktioner, nämligen:

Område för födosökande fåglar, strandzonens roll för minskning av näringsämnen (från det med närsalter tungt belastade Petgårde träsk), inflygningsväg för rastande fåglar till Petgårde och Djurstad, samt erosionsskydd. Sannolikt är stranden också av stort värde för fåglar från nämnda två träsk (såväl vadare som kanske ängshök), men även från Kåreholm. Området är SPA-klassat (Special Protection Area, en lista på de mest skyddsvärda arterna inom EU:s fågeldirektiv) för sitt fågelliv.

Dessutom visar Jordbruksverkets inventering på många sällsynta växter i det området som är planerat att bebyggas. Detta bekräftas av vårt besök i maj i år och senare (132 arter av kärlväxter hittades, varav 12 rödlistade (mest NT), se bifogad bilaga. Anmärkningsvärd är den ovanligt rika förekomsten av Ölandssolvända (NT) för att vara utanför alvaret. Det samtidigt besökta Södra skiftet uppvisade betydligt färre arter, men en rik förekomst av stenmalört.

Att bebygga och samtidigt bevara områdets biologiska värden, mångfald och ekosystemfunktioner är nog dömt att misslyckas. Att förstöra denna värdefulla natur, gammal slättermark, med 10-12 exceptionellt stora tomter är oförsvarligt.

Allmänt bör framhållas dels att det föreslagna projektet innebär en kraftig fragmentering av detta kustavsnitt, vilken går stick i stäv med att bevara "det obrutna kustområdet". Dessutom innebär all förändring (\approx irreversibel reduktion/dränering) av ett områdes naturliga vattenregimer, markstruktur och vegetationen att den biologiska mångfalden minskas. Därutöver har dessa områden, kanske främst det östra skiftet, potentiellt stora värden för det rörliga friluftslivet och naturturism, alltså "det allmännas" intressen utestängs av den tänkta bebyggelsen. Som övergripande princip bör man i ett sådant här exploateringsärende i hög grad tillämpa *Försiktighetsprincipen*.

Konflikterna mellan nödvändig natur- och kulturvårdshänsyn och den i projektplanen för Petgårde Gårdsby önskade exploateringen belyses påtagligt i den nyligen publicerade filmen på <https://www.youtube.com/watch?v=Sr9flw8g6sM&t=7s>.

Det norra delområdet saknar värdefulla naturtyper men läget intill de båda reservaten, Djurstad träsk och Petgårde träsk, gör att exploatering bara kan få ske efter noggranna utredningar av miljökonsekvenserna, både när det gäller effekter på hydrologin och reservatens ekologiska infrastruktur. Byggnation ökar ofta slitage och olämplig användning av närliggande mark, dvs påverkan på denna "kanal" skulle sannolikt ge negativa effekter på framför allt Petgårde träsk, vars näringshalter och hydrologi redan är av klart negativ karaktär, men även längre nedströms och ut i havet.

Ang. Områdesbeskrivningar Rälla – Stora Rör, SB42 på sid 90 – 91

Här föreslås en detaljplaneläggning av planerna på ett omfattande byggande av främst permanentbostäder. Dessa har orsakat en mängd protester vilka förts utifrån andra fördjupande dokument. I Översiktsplanen 2040 tas ingen hänsyn till de diskussionerna, vi vill därför åter framföra de viktigaste av de synpunkter vi lämnade till Miljö- och byggnadsnämnden 2023-10-16:

Detta område bör inte bebyggas i så stor omfattning som detaljplanerna föreslår, och som är antytt i ÖP 2040. Här måste man i betydligt högre grad beaktas kontinuiteten hos vegetationen mellan Ljungheden och Rosti. Detta eftersom tänkt bebyggelse skulle allvarligt skada/eliminera denna del av den rest av spridningskorridor med skog i nord-syd som ännu finns längs kommunens västra kustområden. (Punkt 1 i vår skrivelse 2023-10-16.)

Samma allvarliga kritik kan riktas mot inlämnade exploateringsplaner vid Borga hage, se vår skrivelse till Miljö- och Byggnadsnämnden 2021-10-20, bör alltså beaktas även i ÖP 2024. Nu, i

nya ÖP, anges att skogen mellan de bägge SB36-områdena sparas, men denna korridor i nord-sydlig riktning borde kunna utvidgas, på bekostnad av åkermark i det mindre av områdena.

Den östra delen av SB42 är tillsammans med de fuktigare partierna ett viktigt närströvsområde, för lokalboende och besökare. Dessa delar bör därför undantas från bebyggelse. Att anlägga en väg snett ner över branten vore olämpligt, och den behövs dessutom inte, enligt ovan. (Punkt 2 nämnd skrivelse 2023-10-16.) Avsätt området som ett kommunalt NR.

Vi presenterade viss skepsis mot företagna biologiska värderingar, främst hur de används för slutsatsen att området hyser ganska måttliga biologiska värden. (Punkt 3-5 nämnd skrivelse.)

Bland de i förra yttrandet framförda synpunkterna kring ÖP 2040 (2022-10-09 + tillägg vid möte med Leon Hansson m.fl.) vill vi särskilt åter framhålla de följande.

Vi efterlyste en tydligare konkretion, avseende (t. ex.) löftenas måluppfyllelse, planinstrument och beslutsvägar. Till exempel: Var ska beaktas/åtgärdas si eller så? Varför? Förväntningar? Konflikter eller svårigheter? Bonuseffekter?

”Gröna kilar” räcker inte som ett framgångsrikt naturvårdsinstrument, deras värde är nog mest estetiskt. För goda effekter på biologisk mångfald och ekosystemtjänster behövs större sammanhållna ytor, utan fragmentering.

För Byxelkrok föreslår vi att man tar bort planerna på byggnation för merparten av områdena SB 1, 3, 4, 6, 8, 10, 13, 14, 15 och 19, så att de blir kvar som ”gröna” i samhället.

Även om naturreservat oftast är Länsstyrelsens bord, hade det varit bra med dessa inritade på kartorna, och med lite utförligare kommentarer. Finns kommunala naturreservat, eller planer på?

Det nämns att ett kulturmiljöprogram för kommunen behövs, men det behövs också ett kommunövergripande naturmiljöprogram. Även ett övergripande natur-/ekoturismprogram finns god anledning att ta fram, särskilt om man menar om att sådan verksamhet ska kännetecknas av hållbarhet och stor hänsyn till natur och resurser etc. Öland har en enorm potential i detta avseende. Med viss förvåning har vi konstaterat att kommunen inte är särskilt positiv till tanken på en nationalpark i Sveaskogs områden i Böda, man inser kanske inte att de ekonomiska och samhällsutvecklingsmässiga fördelarna av detta vida överstiger några enskilda skogsinnehavares protester och ganska obefogade farhågor.

Var finns omsorgen om naturen för sin egen skull? Inte bara naturen som en resurs för oss.... Etik och estetik? Givetvis lite kopplat till ekosystemtjänster. Problemet är ju dock att kunskapsnivån vad gäller dessas funktioner och deras mätbarhet fortfarande är rätt låg; från vackra ord till mätbara fakta....?

Cykelleder och anpassning för cykling bör lyftas fram och ges högre prioritet. Cykelfrämjande åtgärder kommer sannolikt att bli allt mera nödvändiga i framtiden, inte minst på Öland. Naturen upplevs mer intensivt när den kan nås med cykel, något som alltfler kunnat konstatera, inte minst bland många Ölandsbesökare.

Färjestaden som ovan,

för Ölands Naturskyddsförening

OCH

Ölands Botaniska förening

Jan Herrmann

Jan Herrmann, ordf.

Ulla-Britt Andersson

Ulla-Britt Andersson, ordf.